

Toespraak Opening studiejaar 2019-2020 HAS Hogeschool - collegevoorzitter Dick Pouwels

Goedemiddag allemaal. Een welkomstslide met een afbeelding van een tovenaars er op. Toveraars: daar gaat het vanmiddag over. Sterker nog, niet alleen Toveraars maar ook Profeten komen voorbij. Zweverig, hocus pocus en dat voor die oer nuchtere HAS-gemeenschap van voeten in de klei en doe-maar-gewoon-dan-doe-je-al-gek-genoeg.

En toch gaan we het daar over hebben. Want ze zitten hier in de zaal. Profeten en Toveraars zijn gewaardeerde leden van onze HAS-gemeenschap. Bij studenten, bij docenten en ook bij onze bedrijven. En gelukkig maar want de betovering en de drive spatten daardoor van de HAS af!

Welkom

Het is een goed gebruik om de opening van een Studiejaar met elkaar te beleven. Een moment om elkaar weer te ontmoeten. En een moment om stil te staan bij ontwikkelingen binnen de HAS en de omgeving van de HAS. Dit jaar doen we dat ook met een groot aantal gasten van buiten de HAS en we zijn blij dat minister Schouten haar beeld bij de ontwikkelingen in de sector met ons wil delen. Ik wil jullie dan ook van harte welkom heten aan het begin van dit nieuwe studiejaar!

We hebben een roerig studiejaar achter de rug. Roerig omdat we onze roostering wilden verbeteren, maar het resultaat van die wens een verslechtering was. Het heeft ons als Bestuur wel duidelijk gemaakt dat als het gaat om onze interne processen, we een andere aanpak moeten kiezen. Een aanpak die niet meer gebaseerd is op alle olifantspadjes van de kleine hogeschool die de HAS was. We willen toe naar een aanpak waarin we beginnen met duidelijk te maken hoe we zaken nu aanpakken. Daarna gaan vaststellen hoe we zaken in de toekomst gaan aanpakken en vervolgens pas een plan te maken hoe we van nu naar de toekomst gaan. En dat past niet altijd bij ons. We praten vaak wel over ons doel, waar we naar toe willen, maar gaan dan ook heel vaak gewoon aan de slag en zien wel waar het schip strand. Die aanpak werkt niet meer in een hogeschool van 4.000 studenten. Met het weer op orde hebben en verder verbeteren van de roostering ontdekken we dat stapsgewijs, maar met de vervanging van ons studentadministratiesysteem gaan we onszelf die andere aanpak eigen maken. Een hele uitdaging!

En daar zit voor mij ook een parallel. Een duidelijke parallel met onze sector van *agro, food* en leefomgeving. Ook daar is een andere aanpak noodzakelijk om de uitdagingen waar we voor staan op te lossen.

“Andere aanpak”

De agro, food en leefomgevingsector is al heel lang van vitaal belang voor ons land: voor onze economie, voedselvoorziening en leefbaarheid. Het is echter zonneklaar dat we in een transitie zitten en anders moeten omgaan met onze voedselproductie en onze leefomgeving. Om negatieve effecten van hoe we het nu doen weg te halen, en belangrijker: omdat we met onze kennis en kunde zelfs kunnen zorgen voor positieve effecten op klimaat, energievoorziening, gezondheid, biodiversiteit. Maar: dan moet het wel anders.

En als het anders moet, waar begin je dan? Naar mijn idee bij ‘verwondering’. Als het anders moet, dan moet je eerst beseffen dat dingen anders zijn, dat dingen anders kunnen. Dat besef begint echt te komen. Kijk bv maar naar de ontwikkeling van voedselbossen, varkenshoederijen, insecten- en zeewierteelt en allerlei nieuwe foodconcepten. Maar dat moet breder, sterker door de hele HAS en de hele sector.

En in onze HAS-wereld waarin we feitelijk bezig zijn met biologie en biologische processen ligt die verwondering om de hoek, op de tafel, in de kas of in de boerderij. Verwonderen over wat er allemaal kan, wat allemaal besloten ligt in de natuur dat we nu niet aanspreken. Niet aanspreken simpelweg omdat we het in onze huidige benadering van voedselproductie en leefomgeving niet nodig hebben.

Een mooi voorbeeld daarvan is voor mij de ontwikkeling van voedselbossen of strokenteelt in de akkerbouw. Mengteelten die allerlei nieuwe vragen opwerpen of teeltmanagement, bodemgebruik en bodemverbetering, arbeidsinzet en onderliggend biologische vraagstukken: hoe verhouden verschillende gewassen zich tot elkaar, wat betekent dat voor insecten, bodemvegetatie.

Profeet en tovenaars

Vorig jaar publiceerde de Amerikaanse schrijver Charles Mann ‘Profeten en Toveraars’ over de toekomst van een steeds dichter bevolkte wereld.

In dat boek beschrijft hij twee radicaal verschillende typen mens als het gaat om een leefbare toekomst op onze planeet. (de ontwikkeling van onze wereld mbt voedselvoorziening en onze natuurlijke leefomgeving). De ene denkstroom noemt hij Profeten. De andere Toveraars.

De Profeten willen verandering aanbrengen door duidelijk te maken dat er zaken fout gaan, zich niet goed ontwikkelen als we niet En vaak volgt er dan een boodschap dat we minder van dit moeten doen en minder van dat. Het mantra van de Profeten is: Bespaar!

Toveraars zien vaak wel dezelfde problemen, maar menen dat verwachte problemen voorkomen kunnen worden met technologische oplossingen. *Vernieuw!* is de strijdkreet van de tovenaars.

De praktijk laat zien dat Profeten en Toveraars elkaar vaak slecht verstaan in een discussie. Niet zozeer omdat ze niet allebei de problemen erkennen, maar omdat hun oplossingsrichtingen niet lijken te matchen.

Ik heb zelf vaak wat meer met de oplossingen van de Tovenaars, al ben ik ook zuinig opgevoed en is 'besparen' ook zeker een benadering waar ik goed mee uit de voeten kan.

Ik geloof oprecht dat we verwondering in elkaars benaderingswijze nodig hebben. In elkaars analyse, elkaars oplossingen. Als dat lukt, dan komen deze twee stromingen bij elkaar. Nu dat onvoldoende gebeurt worden de problemen lang genegeerd, komen de oplossingen laat op gang of worden ze niet gezien als oplossingen maar meer als een doekje voor het bloeden.

Profeet en Tovenaar

De onheilsboodschappen van de Profeten dat het slecht gaat met de wereld als we niet ingrijpen, zijn vaak een reactie op de effecten van oplossingen die de Tovenaars in het verleden bedachten. Onheilsboodschappen op een moment dat de Tovenaars nog druk bezig zijn om hun oplossingen verder te ontwikkelen. Denk bijvoorbeeld onze eigen sector: de opkomst van de veredeling in de jaren vijftig en zestig. Mee daardoor ontstonden grote monoculturen in de landbouw. Ondanks alle signalen over het effect van monoculturen op biodiversiteit en bodemkwaliteit en misschien zelf productkwaliteit, gaan we in de veredeling en onze teelten nog steeds door op monoculturen.

Dat zijn immers de wetten van de economie: optimaliseren en het maximale rendement realiseren op gedane investeringen.

En hier begint de wrijving tussen de twee. In plaats van een open en ontvankelijke houding die past bij 'Verwondering', willen veel Tovenaars niet horen van zaken die mis gaan bij hun 'oplossingen'.

Aan de andere kant hebben de Profeten nogal een monotoon riedeltje oplossingen. Variërend van minder vlees eten, minder snelwegen, minder CO2 tot en met minder mensen op deze wereld. Dat zijn geen boodschappen waar de gemiddelde mens van opveert. Een onsje meer 'Verwondering' bij de profeten over hoe de mensheid problemen in het verleden heeft opgelost, mag best. Die oplossingen gingen niet per sé over 'minder', maar vaak over 'anders' en daarmee indirect 'minder' of 'beter'.

Minder met het vingertje wijzen zou de toon in de boodschap anders maken: toegankelijker en daarmee volgens mij met meer effect.

En ja, eerlijk gezegd, ik ben zo langzamerhand ook wel een beetje klaar met al die onheilsboodschappen die over ons uitgestort worden. Daarmee doe ik absoluut geen oproep aan de Profeten om hun werk te staken, zeker niet! Maar wel om er een andere draai aan te geven aan het opbouwen en delen van hun analyses én het gesprek over het vervolg.

Een mooi voorbeeld was deze zomer onze jongste zoon, Peter Jan. Hij is 14 en heeft geen grote passie voor voedsel en groen – anders dan dat hij er van geniet als hij het eet. Maar toen een aantal weken geleden een VN-rapport in het nieuws kwam dat ons leert dat onze voedselvoorziening in 2050 bedreigd wordt, was hij toch wel bezorgd. Want wat is het leven van een puber zonder eten? Dus hij sprak mij aan of ik dat ook gelezen had, met als vervolg 'en u zorgt er wel voor dat dat opgelost wordt hé?'. En ik weet wel zeker dat 'minder eten' dan niet direct de uitweg is waar een 14 jarige jongen aan denkt.

Verwondering

En tegen de Toveraars zou ik willen zeggen: ga eerder aan de slag. Heb een open en ontvankelijke houding die past bij 'Verwondering', ook als het gaat om de boodschap van Profeten en al helemaal als die boodschap gaat over zaken die mis gaan bij jullie 'oplossingen'.

Verwonder je over de analyses van de Profeten en hun voorspellingen. Bespreek ze met hen, zet niet je hakken in het zand, maar zet de stap naar nieuwe oplossingen. Bijvoorbeeld wat je nu in de agritech ziet. In plaats van ontwikkelingen als strokenlandbouw af te doen als 'Ot en Sien landbouw', kansen zien en de huidige techniek gebruiken om kleinschalige mechanisatie te ontwikkelen.

Uiteindelijk willen we allemaal een betere toekomst realiseren, voor ons en voor onze wereld.

De biologie

Zeker in onze sector heeft verwondering mooie aspecten. We werken met biologisch materiaal, met ecosystemen. En die kennen een variëteit die oneindig is en die vaak zelf in staat is om oplossingen te genereren.

Voor mij zijn de foto's van deze drie orchideeën een mooi voorbeeld van die variëteit waarover ik me vaak verwonder in onze natuur. Drie bosorchissen, door mij gefotografeerd in een natuurgebiedje in mijn woonplaats Leusden. Als je kijkt naar de tekening op de bloemen zou je bijna verwachten dat het verschillende soorten zijn, dat is dus niet zo. Ze stonden zelfs bij elkaar op nog geen m²!

Vraagje: wie durft het aan om te verklaren hoe het komt dat er zulke verschillende patronen ontstaan?

Ik heb het gevoel dat onze natuur ons dan ook nog veel kan bieden, óók als het gaat om andere oplossingsrichtingen voor kringlooplandbouw, biodiversiteit, energie, voedselvoorziening en klimaatverandering. Herbebossing in Afrika, voedselbossen en strokenlandbouw in Nederland, de rol van varkens en insecten in onze voedselkringlopen, de samenstelling van voedsel en het effect daarvan op de fysiologie van een dier en daarmee de uitstoot van allerlei broeikasgassen.

Daarvoor is het nodig dat we anders leren kijken. En ons durven te laten verrassen door de natuur. Een bedrijfseconomische studie van een groep afstuderende HAS-studenten dit voorjaar over voedselbossen heeft mijn ogen wel geopend dat voedselproductie dus echt anders kan, óók vanuit economisch perspectief. Fruit, noten, groenten en dat een heel jaar lang, zonder externe bemesting en met een productie die na een jaar of 15 fenomenaal is.

En denk nou niet 'Met voedselbossen gaan we de wereldvoedselvoorziening niet redden': verwonder je nu eerst over hoe dat werkt en waarom het zo goed werkt! Achter in de zaal staat een standje waar je toelichting kunt krijgen op dit rapport.

Mensen

Tot slot zou ik de verwondering dolgraag zien in onze aandacht voor elkaar. Onze blik naar elkaar.

Verwondering over anderen, over elkaar, over welke denkbeelden de ander heeft, waar haar talenten liggen, wat je samen zou kunnen bereiken.

Want aandacht voor de ander kan alleen maar als je openstaat voor wie de ander is en je durft te verwonderen in plaats van meteen een mening te hebben. Zonder oordeel zijn, dat valt nog niet mee.

En vanuit die verwondering onderling verbinden om samen de wereld beter te maken kan óók alleen maar als je openstaat voor die ander en vandaar uit samen aan de slag gaat.

Ik wens ons allemaal een goed studiejaar vol Verwondering: naast de Liefde misschien wel het mooiste dat de mens heeft.

Ik dank jullie wel